

ПАМ'ЯТІ ЛАРИСИ ПАВЛІВНИ ГОРКІНОЇ (1941–2013)

У статті стисло висвітлено життєвий шлях та наукові здобутки відомого академічного вченого, доктора економічних наук, професора Лариси Павлівни Горкіної. Охарактеризовано її внесок у розвиток історико-економічних досліджень в Україні.

Цього року українська наукова спільнота зазнала непоправної втрати: 10 жовтня, на 73-му році життя, перестало битися серце видатного українського вченого, доктора економічних наук, професора Лариси Павлівни Горкіної. Життєвий і творчий шлях цієї талановитої дослідниці, визнаного в Україні та за її межами фахівця в галузі економічної історії та історії економічної думки, був нерозривно пов'язаний з

розвитком української академічної науки, з її злетами й падіннями, традиціями й новаторськими здобутками.

Лариса Павлівна Горкіна (Саватєєва) народилася 31 березня 1941 р. у мальовничому селищі Ворзель на Київщині, у робітничій українській сім'ї. У повоєнні роки разом із родиною переїхала з передмістя до Києва, де й закінчила середню школу. Різномісність творчих інтересів майбутньої дослідниці проявилася ще на етапі здобуття професійної освіти. У 1958 р. вона вступила до Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер Львівський Національний університет ім. Івана Франка), де отримала кваліфікацію філолога, вчительки російської мови та літератури. Одразу після його закінчен-

ня у 1963 р. продовжила навчання у Київському інституті народного господарства ім. Д.С. Коротченка (сучасна назва – Київський національний економічний університет імені Василя Гетьмана), де вже в 1966 р. здобула диплом економіста за спеціальністю «планування промисловості». У цьому ж навчальному закладі на посаді старшого лаборанта кафедри політичної економії розпочалась у 1963 р. трудова діяльність молодого фахівця. Наступні кілька років, з 1965 по 1969 р., вона працювала в Обчислювальному центрі Держплану УРСР, виконуючи обов'язки редактора відділу Науково-технічної інформації, інженера та старшого інженера-економіста.

Визначним кроком, що спрямував увесь подальший науковий шлях Л.П. Горкіної в русло академічної науки, став вступ у 1969 р. до аспірантури Інституту економіки АН УРСР. Результатом цього етапу її наукового становлення став успішний захист у 1974 р. кандидатської дисертації «Питання соціалістичного планування в українській радянській економічній літературі 20-х років» за спеціальністю «Історія економічної думки». Плідно працюючи у цій галузі знання понад три наступних десятиліття та творчо застосовуючи свій яскравий літературний талант у науковій діяльності професійного історика-економіста, дослідниця пройшла в названому інституті класичний шлях академічного вченого, від молодшого до старшого, провідного й головного наукового співробітника. У 2004 р. вона очолила відділ економічної історії Об'єднаного інституту економіки НАН України, а в 2005–2008 рр. керувала роботою цього відділу в межах реорганізованого Інституту економіки та прогнозування НАН України. Важливою віхою її наукової біографії став блискучий захист у 2001 р. докторської дисертації на тему «Еволюція економічної теорії в Україні у другій половині XIX – першій третині XX століть» за спеціальністю «Економічна історія та історія економічної думки».

Початок наукової діяльності Л.П. Горкіної припав на 70-ті роки XX ст., коли основна увага істориків-економістів в Україні була планово скерована на висвітлення розвитку радянської економічної думки 20-х років XX ст. і пізнішого періоду. Відпо-

відно, до кола питань, що були розглянуті молодю дослідницею в ці роки, входило вивчення постановки і розв'язання проблем управління й планування соціалістичного виробництва, проблем відтворення, соціалістичного нагромадження, ефективності використання національного доходу, організації товарообороту, регулювання грошового обігу та політики цін тощо. Результатом їх розробки стала низка публікацій, зокрема розділи в колективній монографії «Становление и развитие советской экономической науки на Украине (1917–1937 гг.)» [1, с. 85–211]. Звичайно, ці розвідки в основному проводились у руслі теоретико-методологічних підходів та наукових оцінок, що вкладались у загальну безальтернативну схему радянських історико-економічних досліджень тих часів.

Проте вже в другій половині 1980-х років провідні науковці, серед яких була й Л.П. Горкіна, відчували нагальну потребу принципово нового осмислення історичної дійсності, критичного перегляду існуючих у цій галузі розвідок, насамперед власних, та методологічних підходів, на яких вони базувалися. Усвідомлюючи необхідність позбавити вітчизняну історико-економічну науку ролі апологета існуючої суспільної системи та історії її становлення, дослідниця однією з перших в Україні виступила на початку 1990-х років з низкою доповідей та статей (індивідуальних та у співавторстві), у яких обґрунтувала власне бачення нових методологічних засад дослідження історії української економічної думки [2–5]. Головними з них були відмова від догматизованої марксистсько-ленінської методології, орієнтація на здобутки світової економічної науки в різні періоди її розвитку, необхідність врахування досвіду й доробку вчених дореволюційної доби та вчених української діаспори, критичний порівняльний аналіз тощо.

Оновлення й розвиток української історико-економічної науки на сучасному теоретичному рівні та загальноцивілізаційних засадах стали головною метою і сенсом наукової діяльності Л.П. Горкіної. Важливим кроком у цьому напрямі можна вважати запропонований нею ще на початку 1990-х років перегляд змісту еволюції різних напрямів економічної

теорії в 20-ті роки ХХ ст., офіційної концепції НЕП, поглядів на теорію і практику кооперації [6–9]. Вченою було спростовано поширену в історико-економічній літературі концепцію ринкової природи НЕП та «Ленінського кооперативного плану» і розкрито їх сутність як ланок у побудові командно-адміністративної економіки; обґрунтовано висновок про започаткування у 1920-ті роки вітчизняними економістами ринкової орієнтації концепції змішаної економіки; виявлено поряд із російськими й українськими джерелами кооперативних ідей «школи О. Чаянова» та принципово відмінний їх розвиток українськими кооператорами тощо.

Варто згадати, що в цей період, на початку та в середині 1990-х років, українська наука переживала важкі часи. Стрімке скорочення обсягів державного фінансування наукових досліджень, зумовлене системною трансформаційною кризою, що переживала в ті часи наша країна, поставило багатьох вчених на межу фізичного виживання. Особливо скрутно довелося тим з них, хто працював у сфері фундаментальних, зокрема історичних досліджень, і не мав реальної можливості знайти додаткові джерела заробітку шляхом участі в договірних науково-практичних проектах. У таких умовах вірність академічній науці зберігали тільки насправді віддані їй дослідники, які не втратили відчуття необхідності й перспективності наукового пошуку і не відмовилися від свого покликання. Серед них була і Л.П. Горкіна, яка, за власним визнанням, невимовно раділа можливості вільно висловлювати свої думки і, не зважаючи на матеріальні проблеми, самовіддано займалась улюбленою справою історика – заповненням «білих плям» в історії української економіки та економічної думки.

Вагомим внеском Л.П. Горкіної у розвиток в Україні історико-економічних досліджень, поряд із кардинальним піднесенням їх теоретико-методологічного рівня, стало суттєве збагачення проблематики та розширення кола персоналій, чия наукова спадщина потребувала поглибленого вивчення й повернення до сучасного наукового обігу. У працях дослідниці приділено чимало сторінок всебічному висвітленню та критич-

ному аналізу наукового доробку таких українських економістів як І. Вернадський, М. Бунге, М. Зібер, А. Антонович, Д. Піхно, Є. Слуцький, М. Туган-Барановський, К. Воблий, В. Косинський, Р. Орженцький, В. Левитський, П. Лященко та ін. Вперше реальний внесок цих вчених у світову та вітчизняну економічну думку був узагальнений, систематизований та отримав неупереджену оцінку в одному з її розділів до навчального посібника «Історія економічної думки України» (за ред. Р.Х. Васильєвої, 1993 р.) [10], який помітно збагатив українську економічну науку й освіту.

Більшість положень ґрунтовної наукової розробки, покладеної Л.П. Горкіною в основу названого розділу, отримали подальший розвиток у її монографії «Нариси з історії політичної економії в Україні (остання третина XIX – перша третина XX ст.)» [11], що побачила світ у 1994 р. і стала справжнім науковим зрушенням у галузі вітчизняних історико-економічних досліджень. У цій праці вперше в українській науці було прослідковано еволюцію української економічної думки, передусім у галузі економічної теорії, більш як за півстолітній період; виявлено характерні особливості та закономірності еволюції політичної економії в її основних напрямках і школах в «економічну теорію соціалізму» в 20-ті роки XX ст. та пізніше – у «політичну економію соціалізму»; розкрито внесок провідних українських вчених у дослідження проблем цінності й ціноутворення, удосконалення інституту ринку, засобів його регулювання, соціально-економічної політики держави, проблем соціалізму, теорії і практики кооперації в їх альтернативах та ін. За професійним рівнем, глибиною аналізу та широтою охоплення економічної проблематики ця книга на момент своєї появи не мала аналогів у країнах Східної Європи, і досі по праву вважається справжнім взірцем академічного дослідження.

Найбільшу увагу в історико-економічних дослідженнях Л.П. Горкіної було приділено комплексному дослідженню наукової спадщини всесвітньо відомого українського економіста М.І. Туган-Барановського та його внеску у світову економічну науку. Так, у 1993 р. огляду його життя й творчості була при-

свячена стаття в журналі «Економіка України» [12]; у 1994 р. аналіз його теорії економічних циклів представлений на сторінках «Вісника НАН України» [13]; ґрунтовна праця під назвою «Михайло Іванович Туган-Барановський – мислитель, вчений, громадянин» опублікована як передмова до перевидання його книги «Політична економія. Курс популярний» [14]. При цьому вперше в Україні була запропонована принципово нова сучасна методологія дослідження творчого доробку видатного економіста, що спиралась на новітні моделі розвитку світової науки. Саме на цій основі до вітчизняного наукового обігу було введено низку цікавих неупереджених відомостей про його життєвий шлях та наукові здобутки.

Через кілька років українські науковці отримали можливість ознайомитись із результатами поглиблених досліджень теоретичного доробку видатного вченого у фундаментальній монографії Л.П. Горкіної «М.І. Туган-Барановський в економічній теорії та історії» (2001 р.) [15]; тоді ж у збірнику наукових праць «Історія народного господарства та економічної думки України» була надрукована докладна стаття, присвячена аналізу особливостей його теорії цінності [16, 17]. Згодом ці публікації були доповнені вступною статтею до перевидання книги М.І. Туган-Барановського «Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии» (2004 р.) [18], статтею у колективному виданні «Михайло Іванович Туган-Барановський: особистість, творча спадщина і сучасність» (2007 р.) [19], іншими працями. Велика особиста заслуга дослідниці полягає в тому, що нею всебічно висвітлена та охарактеризована складна еволюція наукових поглядів видатного українського економіста; зокрема здійснено розгорнутий критично-порівняльний аналіз його теорії цінності з теорією ціни А. Маршалла та показано принципову відмінність ідеї неокласичного синтезу від запропонованої М. Туган-Барановським ідеї синтезу трудової теорії цінності з теорією граничної корисності; виявлено плідність методологічних підходів вченого до аналізу історії промислових криз, що дозволило йому закласти підвалини сучасної інвестиційної теорії ділових циклів та зробити

ряд важливих висновків щодо можливостей саморегуляції ринкової економіки та використання монетарних важелів її державного регулювання; показано вагоме значення запропонованого вченим наприкінці XIX ст. критичного перегляду теоретичних основ та висновків марксизму щодо неминучої саморуйнації капіталістичного ладу; збалансовано розкриті як наукові, так і утопічні сторони його теорій кооперації та соціалізму тощо.

Поряд із тим Л.П. Горкіна не обійшла своєю увагою й інші історичні персоналії. На початку нового тисячоліття науковий доробок вченої поповнився циклом праць, присвячених висвітленню наукової спадщини видатних постатей української економічної думки. Зокрема, науковий феномен М. Бунге як економіста-теоретика, державного й політичного діяча, ідеолога ринкової трансформації економіки розглянутий у статтях 2002 й 2006 рр. [20, 21] та розділі до колективної монографії «М. Бунге: сучасний дискурс» (2005 р.) [22]; у контексті сучасних економічних підходів проаналізований внесок у вітчизняну та світову науку Д. Піхна [23], В. Косинського [24], М. Зібера [25], Є. Слуцького [26]. Спільною рисою цих досліджень, як, утім, переважної більшості праць Л.П. Горкіної, є їхня виняткова актуальність, зумовлена прагненням і вмінням дослідниці виявляти найбільш цінні й перспективні в контексті історичних реалій наукові здобутки дослідників минулих часів.

Подібний висновок є особливо слушним стосовно колективної праці «Ретроспектива ринкових перетворень в Україні: сучасний дискурс», яка була видана за редакцією Л.П. Горкіної у 2010 р. і стала вагомим внеском у наукове забезпечення завдань сучасного ринкового будівництва. Авторський розділ дослідниці, що відкриває це видання, по суті завдає теоретико-методологічні координати та формує загальний вектор наступних досліджень. У ньому представлена цілісна картина еволюції вітчизняних наукових поглядів на ринкову економіку у XIX–XX ст.; зокрема, з'ясовані джерела ринкової концепції економічного розвитку та особливості її інтерпретації українськими вченими різних теоретичних напрямів; визначений

вплив наукових досліджень М. Бунге та інших економістів Київської реально-психологічної школи на економічну політику держави в період ринкових трансформацій; проаналізовані шляхи формування, ствердження й кризи позаринкової концепції економічного розвитку тощо [31, с. 29–180].

Важливим напрямом наукового пошуку Л.П. Горкіної були дослідження з історії кооперативного руху в Україні. Продовженням і поглибленням згаданих вище розвідок початку 1990-х років та одного з її «Нарисів» (1994 р.), присвяченого історичним джерелам та історії розвитку, занепаду й відродження в українській економічній думці початку XX ст. ідеї виробничого кооперування [11, с. 96–156], стала ґрунтовна публікація у співавторстві з В.М. Гейцем «Українська кооперація: історичний досвід в аспекті сучасного її відродження» (2006 р.) [27], статті 2007 та 2010 рр., присвячені відповідно теоретичним і науково-практичним аспектам еволюції кооперативної думки та їх сучасному значенню [28, 29], а також передмова до перевидання творів провідних українських вчених-кооператорів «Сільськогосподарська кооперація: вибрані праці» (2010), редактором та упорядником якого також була Л.П. Горкіна [30, с. 9–33]. Ці праці й нині користуються великою популярністю серед сучасних представників українського кооперативного руху, допомагаючи їм не лише більш глибоко й предметно осмислити надбання вітчизняної кооперативної спадщини, але й більш обґрунтовано визначити стратегічні напрями і пріоритети відродження й розвитку кооперації в Україні.

Свідченням величезного наукового потенціалу вченого-економіста та своєрідним дарунком до її 70-річного ювілею став вихід у світ у 2011 р. змістовної монографії, написаної у співавторстві з М.Г. Чумаченком, «XX століття в історії української економічної думки: коротка ретроспектива» [32]. У цій праці в контексті світового розвитку економічної науки проаналізовано основні етапи її еволюції в Україні від кінця XIX до 80-х років XX ст., чинники переходу від ринкової до позаринкової парадигми; розглянуто діяльність вчених західної

української діаспори, окреслено їхній внесок в економічну історію й теорію, статистику, демографію, фінансову науку, теорію кон'юнктури, дослідження економіки СРСР, УРСР, інших країн; визначено наукові здобутки і втрати українських економістів. Вміщуючи надзвичайно багатий фактологічний матеріал у поєднанні з виваженими високопрофесійними оцінками, ця книга ще довго служитиме цінним дороговказом майбутнім дослідникам історії вітчизняної економічної науки.

Подібно до більшості істинних вчених, Л.П. Горкіна добре усвідомлювала необхідність передачі нагромадженого багажу наукових знань, здобутого історичного досвіду наступним поколінням українських дослідників. Протягом багатьох років вона вдало поєднувала наукову роботу з викладацькою діяльністю, розробкою сучасних програм та курсів з історії економічних вчень, підготовкою аспірантів. Під її керівництвом молоді вчені здійснювали системні дослідження низки проблем історії української економіки та економічної думки XIX–XX ст. та інших періодів, зокрема проблем госпрозрахунку, власності, кооперації, формування ринкових відносин та ін. У різні роки вона викладала на посадах доцента й професора курси з історії народного господарства та історії економічних вчень у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана, Київському Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Київському національному лінгвістичному університеті.

Поряд із тим Л.П. Горкіна виконувала величезний обсяг науково-організаційної, координаційної та науково-редакційної роботи: активно співпрацювала з кафедрами економічної теорії та історії економічної думки не лише названих, а й багатьох інших вищих навчальних закладів України, рецензувала підручники та навчальні посібники з цієї спеціальності, керувала переддипломним стажуванням випускників, брала участь у численних наукових семінарах та конференціях. Також вона була членом спеціалізованої вченої ради ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», виступала як

опонент на захисті дисертацій зі спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки; довгі роки була членом редколегії та одним з постійних і найбільш рейтингових авторів міжвідомчого збірника наукових праць «Історія народного господарства та економічної думки України».

Вагомий внесок дослідниці у відродження й розвиток історико-економічної науки та освіти в Україні на сучасних теоретико-методологічних засадах, формування й наукове забезпечення основних напрямів досліджень з історії української економічної думки, організаційну та координаційну діяльність з їх реалізації був визнаний державою та науковою громадськістю. Її праці – а це понад 100 наукових публікацій, у тому числі 2 індивідуальні монографії та 4 монографії у співавторстві, розділи до навчального посібника, передмови та вступні статті до наукових перевидань, численні статті у провідних економічних виданнях, наукові доповіді тощо – неодноразово отримували схвальні відгуки як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Ще в 1986 р. дослідниці було присвоєне вчене звання старшого наукового співробітника; в 2010 р. вона отримала давно заслужене нею звання професора. У 2004 р. Л.П. Горкіна стала Лауреатом премії імені М. Туган-Барановського НАН України за цикл наукових праць «Соціальна економіка та історія економічної думки». У 2005 р. вона була обрана академіком Академії економічних наук України, нагороджена Золотою медаллю АЕН України імені М.І. Туган-Барановського за значні досягнення в економічній науці та Почесною грамотою Верховної Ради України.

Особливо багато сил та енергії віддала Л.П. Горкіна організації та вдосконаленню роботи відділу економічної історії, якому присвятила 40 років свого наукового життя. В останній період, працюючи на посаді керівника відділу, вона прагнула зміцнити його кадровий потенціал: дбайливо зберігала досвідчених заслужених працівників, поповнювала відділ молодими перспективними дослідниками, запрошувала до співпраці фахівців з інших наукових установ. Визначаючи напрями науково-дослідної діяльності відділу, завжди намагалася врахувати

наукові інтереси кожного з працівників, зацікавити їх спільною творчою роботою і в такий спосіб максимізувати її результати. Завдяки їй бібліотечне зібрання історичної літератури, що зберігається у відділі, поповнилося прекрасною колекцією англomовних економічних книг, особисто подарованих вченій американським істориком-економістом І.-С. Коропецьким на знак визнання її наукових здобутків.

Друзі, колеги та учні знали й шанували Ларису Павлівну як талановитого вченого, демократичного керівника, мудрого й принципового наставника, яскраву й неповторну особистість. Її величезна ерудиція, відкритий доброзичливий характер, м'яка іронія й почуття гумору, щире бажання і вміння допомогти, дати добру пораду нестримно вабили людські серця, створюючи навколо неї особливу атмосферу дружнього невимушеного спілкування, інтелектуального обміну, співчуття й душевної теплоти.

Світла пам'ять про Ларису Павлівну Горкіну – справжнього академічного дослідника, фахівця світового рівня, блискучого викладача, чуйну й порядну людину – назавжди збережеться в серцях усіх, хто її знав.

Основні праці з наукового доробку Л.П. Горкіної

1. Становление и развитие советской экономической науки на Украине (1917–1937 годы) / Т.И. Деревянкин, Л.П. Горкина, В.С. Жученко и др. – К. : Наук. думка, 1983. – 288 с.
2. Горкина Л.П. Методологические проблемы истории украинской экономической мысли как науки / Л.П. Горкина // Материалы Междунар. (XIII Киевского) симпозиума по науковедению и научно-техническому прогнозированию: Современное науковедение и перестройка советской науки (Киев, 10–13 окт. 1990 г.): в 3 ч. – Ч. 1: Методология, социология и прогнозирование науки. – К. : Наук. думка, 1990. – С. 29–31.
3. Горкіна Л.П. Економічна наука України: Історія та назрілі завдання її вивчення / Л.П. Горкіна, Т.І. Дерев'янкін // Вісн. АН Укр. РСР. – 1990. – № 11. – С. 75–82; 1991. – № 1. – С. 73–81.

4. Горкіна Л.П. Повернення до ідеологізації науки? Ще раз про об'єктивність історико-економічних досліджень / Л.П. Горкіна, Т.І. Дерев'янкін // Вісн. АН України. – 1991. – № 12. – С. 82–89.
5. Горкіна Л.П. Від здогматизованого марксизму – до сучасної економічної теорії: Культура історико-економічних досліджень в Україні / Л.П. Горкіна // Вісник АН України. – 1993. – № 9. – С. 37–46.
6. Горкіна Л.П. Еволюція лєнінської концепції кооперації та її роль у розвитку теорії і практики кооперативного руху в перші роки Радянської влади (1917–1923) / Л.П. Горкіна // Історія нар. госп-ва та екон. думки Укр. РСР : Респ. міжвід. зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1991. – Вип. 25. – С. 63–70.
7. Горкіна Л.П. Історичні витоки та методологічні засади кооперативної школи О.В.Чаянова / Л.П. Горкіна, Н.О. Тимочко // Історія нар. госп-ва та екон. думки Укр. РСР : Респ. міжвід. зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1991. – Вип. 25. – С. 71–78.
8. Горкіна Л.П. До обґрунтування суспільно-економічних перетворень в Україні в 1917–1920 рр. / Л.П. Горкіна // Економіка України. – 1993. – № 5. – С. 74–79.
9. Горкіна Л.П. Основні напрями розвитку економічної теорії в період 1917 – кінця 20-х років // Історія економічної думки України : навч. посіб. / Р.Х. Васильєва, Л.П. Горкіна, Н.А. Петровська та ін. – К. : Либідь, 1993. – С. 168–209.
10. Горкіна Л.П. Історичні умови та особливості формування економічної теорії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. // Історія економічної думки України : навчальний посібник / Р.Х. Васильєва, Л.П. Горкіна, Н.А. Петровська та ін. – К. : Либідь, 1993. – С. 111–167.
11. Горкіна Л.П. Нариси з історії політичної економії в Україні (остання третина ХІХ – перша третина ХХ ст.) / Л.П. Горкіна. – К. : Наук. думка, 1994. – 244 с.
12. Горкіна Л.П. Михайло Іванович Туган-Барановський: сторінки життя і творчості / Л.П. Горкіна // Економіка України. – 1993. – № 11. – С. 80–87.
13. Горкіна Л.П. Нова епоха в історії економічної науки: Теорія економічних циклів М.І. Тугана-Барановського / Л.П. Горкіна // Вісн. НАН України. – 1994. – № 11–12. – С. 58–67.
14. Горкіна Л.П. Михайло Іванович Туган-Барановський – мислитель, вчений, громадянин: Передмова / Л.П. Горкіна // Туган-

- Барановський М.І. Політична економія. Курс популярний. – К. : Наук. думка, 1994. – С. 3–55.
15. *Горкіна Л.П.* М.І. Туган-Барановський в економічній теорії та історії : монографія / Л.П. Горкіна. – К. : НАН України, Ін-т економіки, 2001. – 268 с.
16. *Горкіна Л.П.* Від ідеї неокласичного синтезу до ідеї ефективності соціалістичного планування (парадокс теорії цінності М.І. Тугана-Барановського). – Ч. 1–2 / Л.П. Горкіна // Історія нар. госп-ва та екон. думки України : міжвід. зб. наук. праць. – К. : НАН України, Ін-т економіки, 2000. – Вип. 31–32. – С. 166–185.
17. *Горкіна Л.П.* Від ідеї неокласичного синтезу до ідеї ефективності соціалістичного планування (парадокс теорії цінності М.І. Тугана-Барановського). – Ч. 3 / Л.П. Горкіна // Історія нар. госп-ва та екон. думки України : міжвід. зб. наук. праць. – К. : НАН України, Ін-т економіки, 2002. – Вип. 33–34. – С. 139–150.
18. *Горкіна Л.П.* Теория экономических циклов М.И. Тугана-Барановского в истории мирового экономического анализа. Вступительная статья / Л.П. Горкіна // М.И. Туган-Барановский. Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии. – К. : Наук. думка, 2004. – С. 5–23.
19. *Горкіна Л.П.* Класична економічна теорія в її еволюції у науковому доробку М.І.Туган-Барановського: сучасний погляд / Л.П. Горкіна // Михайло Іванович Туган-Барановський: особистість, творча спадщина і сучасність / О.О. Шубін (ред.), А.А. Садеков (ред.). – Донецьк : Каштан, 2007. – С. 171–242.
20. *Горкіна Л.П.* Уроки минулого: погляди М. Бунге на генезис і завдання економічної теорії та економічної політики держави / Л.П. Горкіна // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – К., 2002. – № 4. – С. 179–189.
21. *Горкіна Л.П.* Український ідеолог і теоретик ринкової трансформації економіки Російської імперії у ХІХ ст. / Л.П. Горкіна // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – Серія: Економіка. – Вип. 84. – К., 2006. – С. 16–21.
22. *Горкіна Л.П.* Наука і управління: феномен М.Х. Бунге / Л.П. Горкіна // М. Бунге: сучасний дискурс : монографія / за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2005. – С. 70–81. – (Серія «Славетні постаті»).
23. *Горкіна Л.П.* Погляди Д.І. Піхна на основні аспекти економічної політики держави / Л.П. Горкіна // Історія народного господарст-

- ва та економічної думки України : зб. наук. праць. – Вип. 37–38. – К. : ІЕП НАНУ, 2005. – С. 264–276.
24. *Горкіна Л.П.* Академік В.А. Косинський: сучасний погляд на життєвий шлях та наукову спадщину українського вченого / Л.П. Горкіна // Історія народного господарства та економічної думки України : зб. наук. праць. – Вип. 39–40. – К. : ІЕП НАНУ, 2007. – С. 206–236.
25. *Горкіна Л.П.* М.І. Зібер у дореволюційній літературі / Л.П. Горкіна // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – Серія: Економіка. – Вип. 96. – К., 2007. – С. 14–20.
26. *Горкіна Л.П.* Є. Слуцький у контексті розвитку української та світової економічної думки / Л.П. Горкіна // Історія народного господарства та економічної думки України : зб. наук. праць. – Вип. 42. – К. : ІЕП НАНУ, 2009. – С. 3–16.
27. *Горкіна Л.П.* Українська кооперація: історичний досвід в аспекті сучасного її відродження / Л.П. Горкіна, В.М. Геєць // Споживча кооперація України: історія, сучасність, перспективи розвитку / Матеріали до Всеукраїнської науково-практичної конференції 17–18 жовтня 2006 р. – Київ, 2006. – 25 с.
28. *Горкіна Л.П.* Еволюція теорії сільськогосподарської кооперації в дорадянський період та її сучасне значення / Л.П. Горкіна // Таврійський наук. вісник. – Вип. 51. – Херсон, 2007. – С. 49–61.
29. *Горкіна Л.П.* Кооперація вчора, сьогодні і завтра: науково-практичні аспекти / Л.П. Горкіна // Споживча кооперація України: історичний досвід, сучасний розвиток, стратегічні орієнтири : зб. наук. доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. конф., 12 жовтня 2010 р., Київ. – Львів : Львів. комерц. акад., 2010. – С. 21–44.
30. Сільськогосподарська кооперація: вибрані праці / [упоряд. Л.П. Горкіна ; за ред. д-ра екон. наук Л.П. Горкіної] ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2010. – С. 9–33.
31. Ретроспектива ринкових перетворень в Україні: сучасний дискурс / [Л.П. Горкіна, С.О. Біла, В.В. Небрат та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л.П. Горкіної ; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2010. – 760 с.
32. *Горкіна Л.П.* ХХ століття в історії української економічної думки: коротка ретроспектива : монографія / Л.П. Горкіна, М.Г. Чумаченко ; під заг. ред. О.О. Шубіна. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – 142 с.

Транслітерований список джерел

1. Stanovlenie i razvitie sovetsoi ekonomicheskoi nauki na Ukraine (1917–1937 gody) / T.I. Derevyankin, L.P. Gorkina, V.S.Zhuchenko i dr. – K. : Nauk. dumka, 1983. – 288 s. [in Russian]
2. *Gorkina L.P.* Metodologicheskie problemy istorii ukrainskoi ekonomicheskoi mysli kak nauki / L.P. Gorkina // *Materialy Mezhdunar. (XII Kievskogo) simpoziuma po naukovedeniyu i nauchno-tekhnicheskomu prognozirovaniyu: Sovremennoe naukovedenie i perestroika sovetsoi nauki* (Kiev, 10–13 okt. 1990 g.): v 3 ch. – Ch. 1: Metodologiya, sotsiologiya i prognozirovanie nauki. – K. : Nauk. dumka, 1990. – S. 29–31. [in Russian]
3. *Gorkina L.P.* Ekonomichna nauka Ukrainy: Istorija ta nazrili zavdannya ii vyvchennya / L.P. Gorkina, T.I. Derevyankin // *Visn. AN Ukr. RSR.* – 1990. – № 11. – S. 75–82; 1991. – № 1. – S. 73–81. [in Ukrainian]
4. *Gorkina L.P.* Povernennya do ideologizatsii nauky? Shche raz pro obiektyvnist istoriko-ekonomichnykh doslidzhen / L.P. Gorkina, T.I. Derevyankin // *Visn. AN Ukrainy.* – 1991. – № 12. – S. 82–89. [in Ukrainian]
5. *Gorkina L.P.* Vid zdogmatyzovanogo marksyzmu – do suchasnoi ekonomichnoi teorii: Kultura istoriko-ekonomichnykh doslidzhen v Ukraini / L.P. Gorkina // *Visnyk AN Ukrainy.* – 1993. – № 9. – S. 37–46. [in Ukrainian]
6. *Gorkina L.P.* Evolyutsiya leninskoj kontseptsii kooperatsii ta ii rol u rozvytku teorii i praktyky kooperatyvnogo rukhu v pershi roky Radyanskoj vlady (1917–1923) / L.P. Gorkina // *Istorija nar. gosp-va ta ekon. dumky Ukr. RSR : Resp. mizhvid. zb. nauk. prats.* – K. : Nauk. dumka, 1991. – Vyp. 25. – S. 63–70. [in Ukrainian]
7. *Gorkina L.P.* Istorychni vytoky ta metodologichni zasady kooperatyvnoi shkoly O.V.Chayanova / L.P. Gorkina, N.O. Tymochko // *Istorija nar. gosp-va ta ekon. dumky Ukr. RSR : Resp. mizhvid. zb. nauk. prats.* – K. : Nauk. dumka, 1991. – Vyp. 25. – S. 71–78. [in Ukrainian]
8. *Gorkina L.P.* Do obruntuvannya suspilno-ekonomichnykh peretvoren v Ukraini v 1917–1920 rr. / L.P. Gorkina // *Ekonomika Ukrainy.* – 1993. – № 5. – C. 74–79. [in Ukrainian]
9. *Gorkina L.P.* Osnovni napryamy rozvytku ekonomichnoi teorii v period 1917 – kintsya 20-kh rokiv // *Istorija ekonomichnoi dumky*

- Ukrainy : navch. posibnyk / R.Kh. Vasylieva, L.P. Gorkina, N.A. Petrovska ta in. – K. : Lybid, 1993. – S. 168–209. [in Ukrainian]
10. *Gorkina L.P.* Istorychni umovy ta osoblyvosti formuvannya ekonomichnoi teorii naprykintsi XIX – na pochatku XX st. // *Istorija ekonomichnoi dumky Ukrainy : navchalnii posibnyk / R.Kh. Vasylieva, L.P. Gorkina, N.A. Petrovska ta in.* – K. : Lybid, 1993. – S. 111–167. [in Ukrainian]
11. *Gorkina L.P.* Narysy z istorii politychnoi ekonomii v Ukraini (ostannya tretyna XIX – persha tretyna XX st.) / L.P. Gorkina. – K. : Nauk. dumka, 1994. – 244 s. [in Ukrainian]
12. *Gorkina L.P.* Mykhailo Ivanovych Tugan-Baranovskij: storinky zhyt'tya i tvorchosti / L.P. Gorkina // *Ekonomika Ukrainy.* – 1993. – № 11. – S. 80–87. [in Ukrainian]
13. *Gorkina L.P.* Nova epokha v istorii ekonomichnoi nauky: Teoriya ekonomichnykh tsykliiv M.I. Tugana-Baranovskogo / L.P. Gorkina // *Visn. NAN Ukrainy.* – 1994. – № 11–12. – S. 58–67. [in Ukrainian]
14. *Gorkina L.P.* Mykhailo Ivanovych Tugan-Baranovskii – mislytel, vchenyi, gromadyanyn: Peredmov a / L.P. Gorkina // *Tugan-Baranovskij M.I. Politychna ekonomiya. Kurs populyarnyi.* – K. : Nauk. dumka, 1994. – S. 3–55. [in Ukrainian]
15. *Gorkina L.P.* M.I. Tugan-Baranovskij v ekonomichnij teorii ta istorii : monografiya / L.P. Gorkina. – K. : NAN Ukrainy, In-t ekonomiky, 2001. – 268 s. [in Ukrainian]
16. *Gorkina L.P.* Vid idei neoklasynchnogo syntezy do idei efektyvnosti sotsialistynchnogo planuvannya (paradoks teorii tsinnosti M.I. Tugana-Baranovskogo). – Ch. 1–2 / L.P. Gorkina // *Istorija nar. gosp-va ta ekon. dumky Ukrainy : mizhvid. zb. nauk. prats.* – K. : NAN Ukrainy, In-t ekonomiky, 2000. – Vyp. 31–32. – S. 166–185. [in Ukrainian]
17. *Gorkina L.P.* Vid idei neoklasynchnogo syntezy do idei efektyvnosti sotsialistynchnogo planuvannya (paradoks teorii tsinnosti M.I. Tugana-Baranovskogo). – Ch. 3 / L.P. Gorkina // *Istorija nar. gosp-va ta ekon. dumky Ukrainy : mizhvid. zb. nauk. prats.* – K. : NAN Ukrainy, In-t ekonomiky, 2002. – Vyp. 33–34. – S. 139–150. [in Ukrainian]
18. *Gorkina L.P.* Teoriya ekonomicheskikh tsiklov M.I. Tugana-Baranovskogo v istorii mirovogo ekonomicheskogo analiza. Vstupitel'naya statya / L.P. Gorkina // *M.I. Tugan-Baranovskii. Pro-*

- myslennye krizisy. Ocherk iz sotsial'noi istorii Anglii. – K. : Nauk. dumka, 2004. – S. 5–23. [in Russian]
19. *Gorkina L.P.* Klasychna ekonomichna teoriya v ii evolyutsii u naukovomu dorobku M.I. Tugan-Baranovskogo: suchasnyi poglyad / L.P. Gorkina // Mykhailo Ivanovych Tugan-Baranovskyy: osobystist, tvorcha spadshchyna i suchasnist / O.O. Shubin (red.), A.A. Sadiekov (red.). – Donetsk : Kashtan, 2007. – S. 171–242. [in Ukrainian]
 20. *Gorkina L.P.* Uroky mynulogo: poglyady M. Bunge na genezys i zavdannya ekonomichnoi teorii ta ekonomichnoi polityky derzhavy / L.P. Gorkina // Visnyk Ukrainiskoi Akademii derzhavnogo upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy. – K., 2002. – № 4. – S. 179–189. [in Ukrainian]
 21. *Gorkina L.P.* Ukrainyskiy ideolog i teoretyk rynkovoï transformatsii ekonomiky Rosiiskoi imperii u XIX st. / L.P. Gorkina // Visnyk KNU im. T. Shevchenka. – Seriya: Ekonomika. – Vyp. 84. – K., 2006. – S. 16–21. [in Ukrainian]
 22. *Gorkina L.P.* Nauka i upravlinnya: fenomen M.Kh. Bunge / L.P. Gorkina // M. Bunge: suchasniy diskurs : monografiya / za red. V.D. Bazylevycha. – K. : Znannya, 2005. – S. 70–81. – (Seriya «Slavetni postati»). [in Ukrainian]
 23. *Gorkina L.P.* Poglyady D.I. Pikhna na osnovni aspekty ekonomichnoi polityky derzhavy / L.P. Gorkina // Istoriya narodnogo gospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy : zb. nauk. prats. – Vyp. 37–38. – K. : IEP NANU, 2005. – S. 264–276. [in Ukrainian]
 24. *Gorkina L.P.* Akademik V.A. Kosynskyy: suchasnyi poglyad na zhyt-tieviy shlyakh ta naukovu spadshchynu ukrainiskogo vchenogo / L.P. Gorkina // Istoriya narodnogo gospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy : zb. nauk. prats. – Vyp. 39–40. – K. : IEP NANU, 2007. – S. 206–236. [in Ukrainian]
 25. *Gorkina L.P.* M.I. Ziber u dorevolutsiinii literaturi / L.P. Gorkina // Visnyk KNU im. T. Shevchenka. – Seriya: Ekonomika. – Vyp. 96. – K., 2007. – S. 14–20. [in Ukrainian]
 26. *Gorkina L.P.* Ie. Slutskyy u konteksti rozvytku ukrainiskoi ta svitovoi ekonomichnoi dumky / L.P. Gorkina // Istoriya narodnogo gospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy : zb. nauk. prats. – Vyp. 42. – K. : IEP NANU, 2009. – S. 3–16. [in Ukrainian]
 27. *Gorkina L.P.* Ukrainska kooperatsiya: istorychnyi dosvid v aspekti suchasnogo ii vidrodzhennya / L.P. Gorkina, V.M. Geiets // Spozhyvcha kooperatsiya Ukrainy: istoriya, suchasnist, perspektyvy roz-

- vytku / Materialy do Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii 17–18 zhovtnya 2006 r. – Kiiiv, 2006. – 25 s. [in Ukrainian]
28. *Gorkina L.P.* Evolyutsiya teorii silskogospodarskoi kooperatsii v doradyanskyi period ta ii suchasne znachennya / L.P. Gorkina // Tavriiskyyi naukovyyi visnyk. – Vyp. 51. – Kherson, 2007. – S. 49–61. [in Ukrainian]
 29. *Gorkina L.P.* Kooperatsiya vchora, sogo-dni i zavtra: naukovo-praktychni aspekty / L.P. Gorkina // Spozhyvcha kooperatsiya Ukrainy: istorychnyi dosvid, suchasnyi rozvytok, strategichni orii-entyry : zb. nauk. dopovidei uchasnykiv Vseukr. nauk.-prakt. konf., 12 zhovtnya 2010 r., Kiiiv. – Lviv : Lviv. komerts. akad., 2010. – S. 21–44. [in Ukrainian]
 30. Silskogospodarska kooperatsiya: vybrani pratsi / [uporyad. L.P. Gorkina ; za red. d-ra ekon. nauk L.P. Gorkinoi] ; NAN Ukrainy ; In-t ekon. ta prognozuv. – K., 2010. – S. 9–33. [in Ukrainian]
 31. Retrospektyva rynkovykh peretvoren v Ukraini: suchasniy diskurs / [L.P. Gorkina, S.O. Bila, V.V. Nebrat ta in.] ; za red. d-ra ekon. nauk L.P. Gorkinoi ; In-t ekon. ta prognozuv. – K., 2010. – 760 s. [in Ukrainian]
 32. *Gorkina L.P.* XX stolittya v istorii ukrainiskoi ekonomichnoi dumky: korotka retrospektyva : monografiya / L.P. Gorkina, M.G. Chumachenko ; pid zag. red. O.O. Shubina. – Donetsk : DonNUET, 2011. – 142 s. [in Ukrainian]

K.A. Гордіца